

TONI STRUBELL

Companys a Irun

Enguany farà 60 anys justos des que es va produir allò que Pandit Nehru, primer ministre de l'Índia, va descriure l'any 1961 com "un dels crims més monstruosos que registra la història de la humanitat". Es referia a la tortura i assassinat de Lluís Companys i Jover, president de la Generalitat de Catalunya. Cal pensar que pocs homes devien conèixer tan bé com el líder indi el que podia arribar a ser un "crim monstruós".

Els fets de la detenció, lliurament, consell de guerra sumaríssim i execució de Companys són de sobres coneguts dels lectors d'EL TEMPS i dels darrers documentadíssims llibres de Josep Benet i Josep Maria Figueres sobre els últims dies de Companys. Serà per a recordar el segon d'aquests fets –el lliurament– que en els darrers mesos s'ha creat una Comissió d'Honor en Homenatge a Lluís Companys –*Lluís Companysen Omenezko Batzordea*–. La Comissió agrupa una seixantena llarga de personalitats dels móns de la política, les arts, els sindicalismes, tant a Euskadi com a Catalunya, de forma paral·lela i estrictament unitària. Més d'un observador ha apuntat la seva amplíssima pluralitat, cosa sovint difícil de contemplar en el panorama polític d'avui dia. A la Comissió hi ha una quinzena

de diputats i desenes de càrrecs públics de tots els partits parlamentaris catalans –menys un– i bascos –menys dos–, a més d'una nodrida representació de sindicalistes (entre ells, set secretaris generals nacionals o regionals), alcaldes (entre d'altres, els d'Irun, Hendaia i Hondarribia) i representants d'importants fundacions i entitats socials. Entre tots, s'ha imposat un sol objectiu: fer conèixer la figura de Companys a les noves generacions i reivindicar la falta de justícia que hi ha hagut envers el seu mai prou ponderat i denunciat cas.

La Comissió ha organitzat per a finals d'agost una sèrie d'actes. Amb l'esperada presència del president Pujol, del lehendakari Ibarretxe i del secretari general d'ERC, Josep-Lluís Carod Rovira, està programat un primer acte popular per al dimarts 29 d'agost sobre el Pont "Internacional" d'Hendaia-Irun. Va ser en aquest mateix pont que Lluís Companys havia estat lliurat per la policia militar alemanya als franquistes 60 anys abans.

L'acte, a més dels parlaments, comptarà amb una emotiva actuació teatral en què es recordarà la ignominiosa forma en què Companys fou lliurat per uns feixistes a uns altres, i també –i de forma paral·lela– l'èxode que per aquell mateix pont hagueren d'emprendre milers de demòcrates bascos els dies 3 i 4 de setembre de 1936 davant l'avenç dels sublevats del general Mola.

L'acte del pont –amb retransmissió televisiva basca i catalana– no serà l'únic que es realitzarà en honor a Companys aquest mes d'agost a Euskadi. També es realitzarà un emotiu concert a l'emblemàtic Teatre Victoria Eugenia, de Donostia, el dia 31 d'agost. Anirà a càrrec de Lluís Llach i d'una de les agrupacions més destacades de l'actual música basca, Tapia ta Leturia. Serà, sens dubte, un acte que promet un alt grau d'emotivitat.

“El 29 i el 31 d'agost catalans i bascos es podran donar la mà per proclamar el seu agraïment a Lluís Companys.”

Un dels *leitmotiv* més ineludible d'aquests actes de l'any 2000, més enllà dels números rodons, és el reconeixement que suposa de la labor que a favor dels bascos féu la Generalitat de Companys durant la Guerra. Diversos historiadors –entre ells, el membre de la Comissió, Xosé Estévez– han apuntat que més de 100.000 bascos exiliats –entre ells centenars de mutikos i neskes de pocs anys– foren recollits i albergats per Companys per to-

ta la geografia catalana. Es feren nombrosos actes de suport a Euskadi, entre d'altres els de la famosa Setmana Basca, i es va instal·lar el mateix govern basc en un magnífic edifici del passeig de Gràcia durant un període del seu exili. En reconeixement d'aquests fets i d'altres, el lehendakari Aguirre va voler acompanyar Companys en el seu trist pas a l'exili –pel Coll de la Manrella– al febrer de 1939 –quan Catalunya finalment caigué també sota la bota franquista.

Un altre aspecte que les commemoracions d'enguany tampoc no podran obviar és el fet que el govern espanyol no hagi demanat encara disculpes per l'acció assassina d'un govern espanyol anterior. Això contrastaria amb alguns tímids intents de reparació per part d'alemanys i francesos. En aquest sentit, és digne de recordar el contingut d'una discreta carta escrita pel president de la República Francesa a l'alcalde de la Vajol, Miquel Giral, el 13 de setembre de 1990. Significativament,